

וְעַל אָבִי
וְהַיְהִי

פרס אבי חי - תשס"ג

חבר הנאמנים

ארתור פריד, יו"ר

מאיר בוזגלו

מס ברנסטין

אביטל דרמון

רות וייס

הנרי טאוב

לורן מרקין

אלן פלד

ג'ורג' רוהר

ליף רוזנבלט

דוד תדמור

מנכ"לים

אלי סילבר (ישראל)

יוסי פרגר (ארה"ב)

רכות פרס אבי חי

איטה שפירא הבר

אבי חי ישראל (ע"ר)

רחוב הנביאים 31

ירושלים 95103

טלפון: 02-624-3330 פקס: 02-624-3310

דואר אלקטרוני: office@avichai.org.il

ועד אבי
וּאִיכָי חֵי

מחויבות לעם היהודי, למסורת היהודית ולמדינת ישראל

מטרתה העיקרית של קרן אבי חי הן לטפח הבנה הדדית ורגישות בין יהודים מכל הזרמים והגישות למסורת, וכן להגביר את ההבנה וההערכה למורשת ישראל, לתרבותה, מנהגיה ודיניה.

רשימה חלקית של פרויקטים בישראל הזוכים כיום לסיוע של אבי חי:

* **צו פיוס:** פרויקט נרחב ורב-פנים לעודד הבנה וכבוד הדדי בקרב יהודים בישראל. הפרויקט כולל מסע פרסום הקורא לציבור לקבל שני עקרונות יסוד: "מכבדים את המסורת; שומרים על הדמוקרטיה". פרט לכך יוזם "צו פיוס" ותומך במגוון של פעילויות חינוכיות וקהילתיות.

* **יסודות:** פרויקט לקידום החינוך לדמוקרטיה במערכת החינוך הממלכתית-דתית. "יסודות" מעביר השתלמות שנתית למנהלי בתי-ספר ולאנשי חינוך אחרים בנושא הקשר בין דמוקרטיה לבין ההגות היהודית הקלאסית, ופועל בבתי-ספר נבחרים ליישום ערכי הדמוקרטיה בהווי בית-הספר ובכיתות.

* **בית-ספר קשת בירושלים:** לתלמידים מגן חובה עד לכיתה י"ב. "קשת" מהווה קהילה לומדת של תלמידים בעלי מחויבויות שונות למסורת.

* **הפורום לאחריות לאומית:** מפעל רחב-היקף לפיתוח ולהפצה של חזון לאומי חדש של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. הישגו החשוב הראשון של הפורום היה ניסוח חזון לאומי חדש בשם אמנת כינרת. האמנה מציגה מספר עקרונות כלליים: ישראל היא ביתו הלאומי של העם היהודי, והיא מדינה יהודית-דמוקרטית, המכבדת את זכויות המיעוט הערבי, רודפת שלום, ומאמצת אל חיקה את מגוון התרבויות של אוכלוסייתה.

* **אמנת גביזון-מדן:** מאמץ לקידום ה"מסד לאמנה חברתית חדשה בין שומרי מצוות וחופשיים בישראל", שבגינה זכו פרופ' רות גביזון והרב יעקב מדן בפרס אבי חי בשנת תשס"א. בימים אלה שוקדת הקרן על גיבוש תכנית למימוש המלצות האמנה להסדרים חדשים בנושאי דת ומדינה, ועל פרסומם של מסמך האמנה וסיכומים מתומצתים שלו בעברית, רוסית ואנגלית, בשיתוף עם המכון הישראלי לדמוקרטיה.

* **המרכז החרדי להכשרה מקצועית:** מן המוסדות המובילים בהכשרה מקצועית לציבור החרדי. הקרן מעניקה מלגות שכר לימוד ליותר מ-190 תלמידים לקידום שילובם במסגרות עבודה הטרונגניות במשק הישראלי.

* **קהילות שרות:** מטרת פרויקט זה לחבר בין יהודים בעלי השקפות שונות באמצעות המוזיקה היהודית, ובייחוד הפיוט המסורתי, כדי למשוך קהלים מגוונים לחוות ולהעמיק את זיקתם ליהדות. בתום שנתיים של בחינת פרויקט זה, מתעתדת הקרן לתמוך בחמש קהילות שרות ברחבי הארץ.

* **ארץ אחרת:** כתב עת דו-חודשי העוסק בתרבות היהודית ובחברה בישראל, מנקודות מבט מגוונות. "ארץ אחרת" מעניק לקוראיו התבוננות בלתי שגרתית, ותמיד מעמיקה, בהווה היהודית-ישראלית.

* **רביבים:** תכנית להכשרת מורים באוניברסיטה העברית בירושלים, המיועדת להפיח חיים חדשים בלימודי היהדות בבתי-הספר התיכוניים של החינוך הממלכתי. התכנית הארבע-שנתית מוצעת לסטודנטים מצטיינים, ומקנה תואר מוסמך בהוראת מקצועות היהדות.

* **יהלום:** תכנית במסגרת בתי-ספר ממלכתיים יסודיים החושפת בפני הורים וילדים טקסטים ומקורות יהודיים, באמצעות לימוד משותף. יהלום החלה עם בתי-ספר עתירי עולים והתרחבה לאלה שאינם בהכרח רווי עולים. יוזמה נוספת שהוחל בפיתוחה היא רשת בתי-ספר יהלום, שתקיף בתי-ספר שיאמצו כערכים מרכזיים את רעיון הלימוד המשותף לילדים ולהורים ואת התרבות היהודית.

וצא אבי
וצא חי

* **מורשה:** בחינת פוטנציאל לחלופה חינוכית עבור משפחות מסורתיות. התכנית שואפת לקדם בתי-ספר שיהיו קשובים להשקפת עולם מסורתית המבוססת על אמונה ונאמנות למסורת, הפתוחים לעמדות ביקורתיות בלימודי היהדות, המחברים למשפחה ולקהילה, והמחויבים לערכים חברתיים ולאחריות קהילתית.

* **קהילות לומדות:** תכנית הכשרה של בית מדרש אלול. מנחים ורכזים ברחבי הארץ עוברים הכשרה אינטנסיבית ומקבלים על עצמם להקים בקהילותיהם בתי מדרש פתוחים ללימוד היהדות.

* **עלמא מכללה עברית:** מכללה בתל-אביב ללימוד התרבות העברית והזהות היהודית בת-זמננו. מכללת עלמא מפעילה מסלול אקדמי בשיתוף האוניברסיטה הפתוחה ומציעה מגוון פעילויות תרבות לציבור הרחב.

* **מלטון, פרויקט מפתחות:** פיתוח תכנית לימודים פלורליסטית של אבני היסוד של המורשת היהודית המיועדת לקהל ישראלי חילוני מבוגר. התכנית אמורה לכלול ארבעה קורסים במשך שנתיים. הקורסים מתמקדים בלימוד טקסטים יהודיים ומטרתם לאפשר לתלמידים להכיר מושגים ומקורות בסיסיים ביהדות.

* **בית מורשה בירושלים:** מוסד המכשיר גברים ונשים דתיים לתפקידי מנהיגות קהילתית וחינוכית, שבמסגרתם יוכלו להתמודד עם צרכי החברה הישראלית בת-זמננו. התכנית החינוכית משלבת גישה ישיבתית עם גישה אקדמית.

* **מכינות קדם-צבאיות:** תמיכה בתשע מכינות ברחבי הארץ המיועדות לבוגרי בתי-ספר תיכוניים ממלכתיים או המשותפות לבוגרי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי. מכינות אלו מעניקות תכנית חינוכית אינטנסיבית של שנה אחת המשלבת בתוכה לימודי יהדות וציונות עם עבודה קהילתית, פיתוח מנהיגות ואימונים קדם-צבאיים.

* **ממזרח שמש:** תכנית מנהיגות קהילתית המדגישה את שילוב המורשת של יהדות ארצות האיסלאם בשיח היהודי הכללי, תוך הבלטת הערכים החברתיים של היהדות בשיח החברתי הרלוונטי בישראל.

* **קולות:** תכנית שנתית אינטנסיבית של לימוד מקורות ישראל, המיועדת לקבוצות מנהיגות בתחומי הכלכלה, המקצועות החופשיים והתקשורת. כיום פועלות במסגרת קולות עשר קבוצות עמיתים שונות.

* **תהודה:** תכנית שפיתחו "אורנים" ו"קולות" להכשרת דור חדש של מנהיגות ישראלית-יהודית בתחומי החינוך והקהילה. התכנית שואפת לפתח מנהיגים-מלומדים שיגלו בקיאות בטקסטים יהודיים, ויבטאו מחויבות לתפישה הגורסת כי פעילות חברתית היא המשכו הטבעי של הלימוד.

* **צהר:** רבנים השואפים לחידוש תפקידה של הרבנות בחברה הישראלית, תוך עידוד דו-שיח משמעותי עם העולם החילוני. פעילות צהר החלה בעריכת טקסי נישואין עבור זוגות חילוניים בגישה רגישה כלפי רצונם של הזוגות, אך תוך שמירה על כללי ההלכה. צהר גם מפתחת תכנית תמיכה במשפחות אבלות.

אבי חי פועלת לקידום מטרותיה גם במגוון תכניות בצפון אמריקה.

ועד אבי
ועד חי

פרס אבי חי

פרס אבי חי מוענק זו השנה האחת-עשרה.

מטרת הפרס להכיר ולהוקיר יוזמות משמעותיות של יחידים התורמים בעשייתם להגברת יחסי הבנה ורגישות הדדיים בין ישראלים בעלי רקע שונה וגישות שונות אל מסורת ישראל.

מועמד לפרס יכול להיות כל אזרח ישראלי (הפרס אינו מוענק למוסד, ארגון או גוף ציבורי) שתרם תרומה ייחודית, מתמשכת או חדשנית לגישור בין יהודים בעלי דעות שונות כלפי המסורת, והפועל מתוך יחס של הבנה והערכה כלפי המורשת היהודית, על כל גווניה.

ועדת הפרס מורכבת מתשעה אנשי ציבור המייצגים קשת רחבה של גישות למסורת ישראל.

פרס אבי חי - תשס"ג הוא בסך 100,000 ש"ח.

פרס אבי חי - תשנ"ג הוענק ל**ד"ר דניאל טרופר**, יוזם ומקים "גשר" מפעלים חינוכיים. משך שני עשורים ויותר עוסק "גשר" בקיום מפגשים לימודיים בין תלמידים המחזיקים בתפיסות מגוונות של המסורת היהודית, במטרה לחזק את זהותם היהודית-ציונית; מתוך רצון להציג את מורשת העם בפני מורים ונוער; ומתוך רצון לתרום לאווירה של סובלנות והבנה הדדית בין תלמידים דתיים ושאינם דתיים.

פרס אבי חי - תשנ"ד הוענק ל**מר אריה בן-גוריון ז"ל**, מייסד שיטים - מכון החגים הקיבוצי. מר בן-גוריון היה מחנך ומורה שהצליח ליצור תשתית תרבותית-יהודית מתחדשת בקהילה הקיבוצית ובארץ כולה, ולהביא לקירוב לבבות בין יהודים בעלי רקע שונה למסורת ישראל.

פרס אבי חי - תשנ"ה הוענק ל**ד"ר צבי צמרת**, מנכ"ל יד בן-צבי בירושלים. עבודתו של ד"ר צמרת ואורח חייו מהווים דוגמה אישית לדו-שיח פורה בין יהודים בעלי רקע דתי שונה, ופעילותו מטפחת כבוד והוקרה למסורת ישראל ברבדיה השונים של החברה היהודית בארץ.

פרס אבי חי - תשנ"ו הוענק ל**רב מנחם פרומן**, רב הישוב תקוע. הרב פרומן זכה להכרה על יוזמותיו הרבות להגברת יחסי הבנה ורגישות בין יהודים בעלי רקע שונה, ועל החיפוש המתמיד אחר שפה משותפת שתהווה בסיס לפיתוח חיים בצוותא בין כל חלקי העם. גישתו משמשת בסיס להשראה בעיצוב הקהילה המעורבת, בה חיים ולומדים זה בצד זה תושבי הישוב בכבוד הדדי ובפתיחות.

פרס אבי חי - תשנ"ז הוענק ל**גב' רות קלדרון בן-שחר ולמר מוטי בר-אור**, על יוזמתם המשותפת בהקמת בית מדרש "אלול" בירושלים. באמצעות שיטת הלימוד המשתפת גברים ונשים, דתיים וחילוניים, הצליחו השניים לטפח דיאלוג בין אנשים בעלי השקפות וגישות שונות למסורת ולחנך לחיים בצוותא מתוך כבוד, שיתוף וסובלנות. "אלול" ממשיך להוות מודל ומקור השראה למסגרות למידה משותפות לדתיים וחילונים בכל רחבי הארץ.

פרס אבי חי - תשנ"ח הוענק ל**פרופסור אברהם שפירא** מאוניברסיטת תל-אביב, על מאמציו ליצור חיבור בין התנועה הקיבוצית בפרט וציבורים רחבים בכלל לבין מורשת התרבות היהודית. בזכות מפעליו הרחניים, התרבותיים והחינוכיים הרבים, מוכיח פרופ' שפירא כי ניתן לגשר על פני ניגודי אמונות ודעות, ולטפח דיאלוג בין אנשים בעלי השקפות וגישות שונות ליהדות.

פרס אבי חי - תשנ"ט הוענק ל**גב' טובה אילן**, על פעילותה החינוכית המסועפת במגוון מסגרות, שבשיאה הקמתו של מרכז יעקב הרצוג ללימודי היהדות וניהולו משך עשור שנים. עבודתה החינוכית של גב' אילן מהווה מופת לאופן שבו ראוי לקיים מסגרות לימוד והידברות בחברה רב-תרבותית כחברה הישראלית.

ועד אבי חי
ועד אבי חי

פרס אבי חי - תש"ס הוענק ל**רב פרופסור דוד הרטמן**, על מפעל חייו כהוגה וסופר, ועל פעילותו החינוכית והציבורית המסועפת, שבמרכזה הקמתו של מכון שלום הרטמן בירושלים וניהולו משך שני עשורים ויותר. השילוב הנדיר של הגות ופעולה של פרופ' הרטמן מהווה מופת לחתירה בלתי מתפשרת לסובלנות, לקשב הדדי ולטיפוח הבנה והערכה כלפי המורשת היהודית.

פרס אבי חי - תשס"א הוענק ל**פרופסור רות גביזון ולרב יעקב מדן** על הצעתם ל"מסד לאמנה חברתית חדשה בין שומרי מצוות וחופשיים בישראל". פרופ' גביזון והרב מדן ניהלו דו-שיח מעמיק, נמרץ, מאתגר ואמיץ במשך כשנתיים, מתוך אחריות ציבורית ושכנוע פנימי עמוק, כדי לנסח הצעות מפורטות ומרחיקות ראות להסדרים חדשים במגוון הנושאים העוסקים ביחסי דת ומדינה בישראל.

פרס אבי חי - תשס"ב הוענק ל**מר אדם ברוך** על כתיבתו הענפה והייחודית המצליחה לתווך באורח מקורי וייחודי בין לשונה וערכיה של היהדות ההלכתית המסורתית לבין אלה של ישראל העכשווית. מזה שנים שוקד אדם ברוך בכתיבתו העיתונאית והספרותית על יצירת גשר בין העולמות המרכיבים את השיח הישראלי-יהודי במדינת ישראל בת-זמננו.

ועדת פרס אבי חי

מנחם פיש, יו"ר הוועדה

פרופסור להיסטוריה ופילוסופיה של המדע, אוניברסיטת תל-אביב;
עמית מחקר בכיר במכון שלום הרטמן ללימודי יהדות מתקדמים

יאירה אמית

פרופסור למקרא וראש המסלול להוראת המקרא, אוניברסיטת תל-אביב

שמעונה גינצבורג

ראש תכנית המחשבה הביולוגית, האוניברסיטה הפתוחה

אבינועם גרנות

מייסד ומנהל בתי-הספר התיכונים "אביב" ו "מור" מטרו ווסט ברעננה

יעקב הדני

מנהל, המכללה האקדמית הדתית לחינוך ע"ש רא"מ ליפשיץ בירושלים

בנימין לאו

רב בית הכנסת הרמב"ן בירושלים;
ראש בית המדרש ללימודים מתקדמים לנשים, בית מורשה בירושלים

שמואל פיינר

פרופסור להיסטוריה יהודית וראש המחלקה לתולדות ישראל,
אוניברסיטת בר-אילן

נורית פריד

מנהלת המכון להכשרת טוענות רבניות, אור תורה סטון

דוד תדמור

נציג קרן אבי חי בוועדת הפרס

ועד אבי
והיחסי חי

פרס אבי חי - תשס"ג מוענק להושע פרידמן בן-שלום על יוזמותיו החלוציות להעמקת השיח הסובלני בחברה היהודית בישראל שבמרכזן הקמת המכינה הקדם-צבאית הראשונה המשולבת לבני נוער דתיים, מסורתיים וחילוניים.

השטעים ההולכים ומעמיקים בחברה היהודית בישראל מהווים איום של ממש על המרקם העדין של הסולידריות הישראלית. לשם איחויים דרושה פעולה כפולה: פעולה חינוכית מורכבת להפנמת יחס של כבוד והערכה כלפי מי שגישתם שונה לזהות ולמסורת היהודית, ושבירת מחסומי הדעה הקדומה והחשד החוצצים בין קבוצות מרוחקות ומקוטבות. למתחים ולפילוגים אלה, המוצאים ביטוי תרבותי בולט ביחס אל הדת, ישנם גם שורשים סוציו-אקונומיים עמוקים. הושע פרידמן בן-שלום זיהה את הבעיות הללו כבר בשנות השמונים, וקיבל על עצמו משימה חינוכית יוצאת דופן במטרה לתרום באורח מעשי לפתרון. בשורה של פרויקטים ייחודיים ונועזים הראה הושע כיצד ניתן לחנך לסובלנות ולדיאלוג של כבוד, וכיצד ניתן להגשים פלורליזם.

ראויים לציון חלקו של הושע בהקמת הקיבוץ העירוני "בית ישראל" בירושלים וגרעיני המתגייסים המכונים "פרויקט גולני". אך תרומתו המשמעותית ביותר היא המכינה הקדם-צבאית "בית ישראל" שאותה הקים בשכונת גילה בירושלים ואשר בראשה הוא עומד עד היום. מכינת "בית ישראל" הנה המכינה הקדם-צבאית המעורבת הראשונה בישראל המיועדת לבוגרי ובוגרות כתות י"ב, דתיים וחילוניים כאחד.

הושע פרידמן בן-שלום זיהה את הנוער בגיל הגיוס כראש הגשר הטבעי לשם טיפוח שיח הזהות החיוני כל כך לליכודה של החברה היהודית בישראל. על פי תפיסתו, הצלחתו של שיח זה תלויה ביכולת לנהלו במשותף מבלי לטשטש או לעמעם את עומק המחויבות של כל אחד מהנוטלים בו חלק, ואת חילוקי הדעות העמוקים ביניהם. חניכי המכינה מנהלים שיח כזה בינם לבין עצמם, ואף מקיימים אותו הלכה למעשה בפעילות קהילתית עניפה.

המכינה הקדם-צבאית שהגה הושע מציגה מופת לקהילה תוססת, סובלנית ומעורבת, המודעת היטב לרב-גוניתה ולמתחיה הפנימיים ואף מברכת עליהם. בדרך זו הופכת המכינה הקדם-צבאית מזירת שיח על אודות מצבה של החברה היהודית בישראל, לדגם רב-השראה למה שחברה זו יכולה וצריכה להיות. השיח על החברה הישראלית הופך, בידי הושע פרידמן בן-שלום, לסוג חדש ונדיר במחוזותינו של יהדות שהיא פתוחה ורבת-פנים, ועם זאת גם לכידה וסולידרית.

ועדת פרס אבי חי

ועד אבי חי
ועד אבי חי

הושע פרידמן בן-שלום

הושע נולד בשנת 1959 בקיבוץ רשפים שבעמק בית שאן למשפחה חסידיית חלוצית, נצר למשפחות אדמורי"י רוזין וויזניץ. בשנת 1962 עברה משפחתו לקיבוץ הדתי סעד שבנגב.

את שירותו הצבאי עשה כחייל וכמפקד בסיירת גולני ובגדוד 13 של החטיבה. עם שחרורו בשנת 1981 הצטרף הושע למקימי הקיבוץ העירוני "ראשית" שבשכונת הבוכרים בירושלים. בשנים אלו גיבש קבוצת צעירים שבאו ממגזרים חברתיים שונים, ובשנת 1985 חזר והתגייס יחד איתם כמ"פ. החבורה השתלבה בפלוגה רגילה בגדוד 13 והפיחה בתוכה אווירה ערכית ותרבותית, במטרה להצמיח מתוכה מפקדים-מחנכים בעלי שאר רוח וייעוד אשר יפיצו גישה זו בצה"ל, ועם שחרורם ימשיכו בעשייה חלוצית בתחומי החברה והחינוך. בהמשך קמו עוד שישה-עשר גרעינים כאלו. במקביל הוקם גרעין משולב לבנות דתיות וחילוניות המשרתות כמורות חיילות. עד כה התקיימו תשעה גרעינים כאלו. הושע עצמו ממשיך לשרת במילואים, תחילה כמ"פ וכמג"ד וכעת הוא משרת כסמח"ט כרמל.

בשנת 1992 הקים הושע יחד עם חבריו את הקיבוץ העירוני "בית ישראל". זהו קיבוץ עירוני משימתי, שחבריו דתיים וחילוניים הפועלים יחד כדי להגשים חזון של חברה יהודית מתוקנת. חברי הקיבוץ מתגוררים במרכז הקליטה לשעבר בשכונת גילה בירושלים, במטרה להשתלב בשכונה ולעמול יחד עם התושבים על בניית קהילה סולידרית יותר, המקבלת על עצמה אחריות על חייה והמתמודדת עם הקשיים החברתיים והחינוכיים העומדים בפני החברה הישראלית בכללותה.

בין השנים 1993-97 עבד הושע בבית מדרש ביני"ה (מח"ר - מרכז חינוך רעיוני) של התק"ם ברמת אפעל שם עסק בהדרכת בני נוער בתחומי חברה, הכנה לצה"ל, יהדות וחסידות.

בשנת 1997 הקים הושע את מכינת "בית ישראל", המכינה הקדם-צבאית המשולבת הראשונה בארץ. הצעירים והצעירות, דתיים, מסורתיים וחילוניים, דוחים את גיוסם לצה"ל בשנה, כדי לתרום בתחומי חינוך והדרכת נוער ולהתמודד עם מצוקות חברתיות. זאת, בשילוב עם לימוד מגוון נושאים ובעיקר יהדות וציונות על ענפיהם, כחלק מההליך צמיחה אישית וכמצע ליצירת דיאלוג משמעותי ומפרה בין בעלי גישות שונות למסורת. החניכים עוסקים בסוגיות הנתונות במחלוקת ציבורית כגון: שלמות העם והארץ, אופיה היהודי של מדינת ישראל, ובעיות חברתיות וכלכליות. כמו כן עוסקת המכינה בהכנה לצה"ל ובדילמות ערכיות ומבצעיות המאפיינות את העשייה של הצבא היום.

כל זאת מתוך שאיפה שהבוגרים ימשיכו בחייהם, בצבא ובאזרחות, לתרום לפיתוח חברה ערכית וסולידרית יותר השואפת לשוויון מירבי בין חבריה, במטרה להתגבר על הקיטוב התרבותי והעדתי החריף הקיים בתוכה, ולבנות חברה יהודית השואפת לתיקון עולם. עד היום התקיימו שישה מחזורים ובהם השתתפו כמאתיים צעירים וצעירות. בעקבות הקמת מכינת "בית ישראל", קמו עוד שלוש מכינות משולבות מסוגה.

הושע נשוי לאורלי ולהם חמישה ילדים.

ושע אבי
ושע חי

